

Látogatás az „atomvonaton”

Az elmúlt esztendőök hosszú őszei után az idén valahogy korán támadt ránk a tél. Mintha meg is bánta volna fergeteges vadságát, néhány nap múlva enyhébb arccal próbált kedveskedni. November elején azonban csúnya, havas-zivataros idővel fújta ránk mérget. Az ilyen kutyának se való cudar időben mindenki örül, ha dolga végeztével hazasiethet. Kinek van kedve mászkálni, pláne kiállításra menni? — gondolná bárki.

Mégis éppen egy kiállítás volt az, amely ebben a latyakos, jeges, hideg időben ezreket mozgatott meg Szegeden.

Pedig nem is valami pompás, jólfűtött, fényes kiállító terem várta a látogatókat. Egyszerű, szürke, olyan harminc méternyi hosszú, csukott vasúti teherkocsi állt a gőzfürdő előtti villamos mellékvágányon. A kocsi oldalán nagy piros betűkkel egyetlen szó: »Atomkiállítás«.

Atom! Ez a Janus arcú istenség, amelynek ereje az ember kezében pusztítani vagy alkotni tud! Az ember lelkiismerete, igaz vagy becstelen szándéka irányítja, hogy melyik arcát fordítsa felénk. S az emberek, akik türelmesen vártak a szélfúttá utcán, hogy a kocsiba léphessenek, mintegy parancsoló kívánságként fejezték ki, hogy ez a roppant energia soha többé ne oltson ki békés emberéleteket.

Magam is ott lépdeltem a kiállító terem fényképei, gazdag dokumentumai előtt. Csak lépésben haladhattunk, oly nagy volt a zsúfoltság a szűk kocsiban, ebben az egyébként érdekesen, szemléltetően és gondos áttekinthetőséggel berendezett kiállítási teremben. Nem lehet megállapítani, kikből tevődött össze a látogató tömeg. Voltak ott öregek, fiatalok, munkások és értelmiségiek, férfiak és nők egyaránt. Jöttek az üzemekből és iskolákból csoportosan, jöttek háziasszonyok, akik az újságból vették hírét a kétnapos kiállításnak s jöttek, akik csak ott elmenőben pillantották meg az értékes látnivalót.

S amint ott lépdeltem a szinte feszült csendben szemlélődő tömegben, valahogy nem is képeket láttam már. Maga az élet nyílt meg előttem...

Borzalmas robbanás! Haldoklók nyögése és halálsikolyt is bennszakasztó félelmes, gyilkos tűz. Házak, üde kertek helyén, ahol nemrég még a cseresznye virágzott, tátongva sötétlik a bombák krátere, mint valami hatalmas sirgödör. A naptár 1945. augusztus 6-ikát mutat. Japán. Hiroshima.

Egy hang szólal meg később. Egy férfié, de egy egész nép, sőt az egész becsületes emberiség akarata teszi bátor csengésüvé szavait. Gromiko, a Szovjetunió képviselője beszél az ENSZ-ben: »A Szovjetunió az atomfegyver betiltását követeli. Az atomnak, mint agressziós és tömegpusztító fegyvernek a betiltását.«

Mint az éles fénysugár, úgy hasít ez a gyalázatos tervek sűrű sötétjébe. Morgan, Dupont, Rockefeller, Mellon, az amerikai nagytőkések és a new-yorki tőzsde zsvajva, amelynek üzlet a háború, riadtan morajlik erre a hangra. De nem nyugszik, — és a Bikini szigeteken, békés időben, a háború befejezése után alig néhány esztendővel, emberéleteket követelnek az atombomba kísérletek. A háború megszállottjainak, a pénz hatalmasainak ez sem elég. Hallom a hitleri Wehrmacht csizmáinak durva dobogását, s gyilkos kedvű, eszelős röhögését,

hogy atomfegyvert kapnak a kezükbe. Mert az atlanti szerződés tagállamai hozzájárulásukat adták az amerikai uraknak, hogy atomfegyvert adjanak a náci kezébe, felfegyverezzék Nyugat-Németországot. De maguk a becsületlen németek milliói is mást akarnak. A német nép békét akar. Mindennél ékeesebben szóló az a nagygyűlés, amelyen, Bulganyin és Hruscsov elvtársakat köszöntötték Berlin dolgozói. A béke élharcosait, a német egység, függetlenség híveit üdvözölték bennük.

Sorra elevenednek meg a képek. S amint mellettem egy idősebb, munkás-külsője férfi és egy kis iskolágyerek figyelmesen betűzi Molotov 1947. november 7-i bejelentését arról, hogy a Szovjetunióknak is birtokában van az atombomba titka, magyarokat és négereket, franciákat és németeket, messzi északon és forró délen élő emberek sokaságát képzelem melléjük, akik ugyanilyen figyelmes szemekkel, megkönnyebbült szívvel olvasták a sorokat, ki tudja hány nyelven, ki tudja hány újságban. Mert, ha a nyugati lapok csak szűkszávú hírekben voltak kénytelenek is számot adni az eredményről, mégis bármit, ha csak egy sort, egy szót is írtak, ez azt jelentette: »Véget ért az atomdiplomácia korszaka!« Néha pedig még többre is kényszerültek a szűk soroknál. Alsóp, az ismert amerikai publicista szovjetunióbeli útja után a többi között ezt írta a New-York Herald Tribuneben: »Be kell számolnom az ipari fejlődésről, amely a Szovjetunióban jelenleg nagyobbarányú, mint az Egyesült Államokban. A Szovjetunió nagy eredményeket ért el a technikában is, főképpen olyan döntően fontos területeken, mint az atomenergia és a rakéta meghajtás technikája.«

S a Szovjetunió változatlanul az atom- és hidrogénfegyver ellen van, betiltásáért harcol...

A békés építés, az alkotás szolgálatába állítani az atomenergiát! — Ez a Szovjetunió elve. Az elv ezúttal sem válik el a gyakorlattól: 1954. június 27-én a Szovjetunióban üzembe helyezték a világ első atomenergiával működő ipari villanytelepét. Új korszak kezdődött a technika fejlődésében az ötezer kilowatt kapacitású villanytelep működésével. Az US News & World Report szomorú tárgyilagossággal kénytelen megállapítani, hogy Amerikában még legalább öt esztendő kell hasonló telep felállításához.

A Szovjetunió eredménye az egész béketáboré. A szovjet tudósok önzetlen segítséget nyújtanak az atomenergia békés felhasználása érdekében. A Magyar Tudományos Akadémia központi fizikai kutató intézetében szovjet segítséggel létesült az első korszerűen berendezett izotop laboratórium, 1956-ra pedig fölépül az első magyar atom máglya. Teljesítménye 2000 kilowatt lesz, ami megfelel egy Kandó-mozdony teljesítményének. Ez annyit jelent, hogy az ott termelt hővel óránként 20 köbméter vizet lehet 20 C°-ról forrásig hevíteni. Csodálatos távlatok, csodálatos lehetőségek nyílnak meg előttünk. Gépek milliói, gyárak százai, amelyeket csak egy kis gyufás skatulyányi valami, az atomenergia hoz mozgásba, villanyfények gyúlnak, vonatok száguldanak...

Jövőbe pillantó gondolkodásunkból milyen igazán állít meg egy fölirat: »Atom villanytelepet vagy atombombát?«

Ötszázmillió aláírás. Kell-e ennél világosabb válasz? Ötszázmillió férfi és nő írta alá, pecsételte meg a közös nagy akaratot, hogy nem kell atombomba. Az atom a békés jövőt és nem a borzalmas pusztulást hivatott szolgálni. Az igazság mellett ma már az erő is a mi oldalunkon van, a békésen építő, dolgozó népek oldalán. S mint a gépek zakatolása, csattog a követelés: Tárgyaljatok, tárgyaljatok, tárgyaljatok...

A nagyhatalmak tárgyalásai során valóban megtört a jég, — hogy Erenburg szavaival éljünk. De a harcot folytatni kell: »a jégnek meg kell indulnia«.

A maga módján kitűnően szolgálja ezt a harcot, a békéért, a békés alkotásért folyó küzdelmet az atomkiállítás. Beutazza az egész országot, néhány napot tölt egy-egy helyen, de mindenütt százak, ezrek keresik föl. A hosszabb-budapesti tartózkodás után Eger, Ózd, Miskolc, Diósgyőr, Kazincbarcika következett, majd Szerencs, Nyiregyháza, Debrecen, Karcag, Szolnok, Kisújszállás, Orosháza, Mezőhegyes, Makó, Hódmezővásárhely s onnan Szeged.

Mindezt azonban már Steinl Edvintől a kiállítás vezetőjétől tudtuk meg, aki az Országos Béketanács megbízásából az első perctől kezdve édesapjával együtt kíséri útján az »atomvonatot«, amint ő nevezte a népszerűen valóban atomvonatnak hívott kiállítást. Különben a szívesen adott fölvilágosítások között csak egy volt, amire semmiképpen sem akart kitérni. Amikor újságíró szó-
kás szerint a nevét kérdeztük, egyre csak azt mondta:

— Írják csak úgy, hogy az »atomvonal vezető«. Sokkal büszkébb vagyok erre. Higgyék el, mint egy gyerek, úgy élem bele magam abba, hogy nem is az atomkiállítással, hanem a jövő vonatán, az atomvonaton utazom.

Eljön ennek is az ideje, s hogy eljőjön ezt segíti, készíti elő a Béketanácsnak ez az ötletes kezdeményezése.

— Huszonegy napja vagyunk úton — mesélte Steinl Edvin abban az alig egy lépésnyi kis fülkében, a kocsi végén, ahova a kiállítás megtekintése után letelepedtünk beszélgetni s amelyben édesapjával, a Béketanács füzeteinek fáradhatatlan propagálójával három hete lakik, hogy egy pillanatra se hagyja el a vonatot. — Ez a 21 napi utazás egyben hatalmas béketüntetéssé is vált. Az a sok-sok ezernyi dolgozó, aki eddig fölkereste a vonatunkat, nemcsak kíváncsi látogató volt, hanem egyben lelkes békeharcos is.

Pirosfödélű vaskos albumot vett elő. A másik kinn feküdt a kiállítás bejáratánál. Telistele nevekkal, bejegyzésekkel. A látogatók írták. Ha többel nem, de legalább egy aláírással, mások egyszerű, szívből jövő szavakkal tiltakoznak az atomháború, a céltalan pusztítás ellen.

Miközben az albumot nézegettük, kis időre magunkra hagyott. Visszatértekor gyönyörű, fehér galamb simult kíváncsi szemekkel Steinl elvtárs karjára.

— Ugye akár Picasso galambja — mondta elfogódottan. — A kisújszállási termelészövetkezeti parasztok adták, hogy mint az Alföld parasztságának üdvözlétét vigyük a sztálinvárosi munkásoknak. Sztálinváros lesz útunk végállomása. Szilveszterkor ott átadom a galambot, a békeharcos munkás-paraszt összefogás jelképeként. Ott majd fölnevelik és az első fiókát a pekingi városi bizottságnak küldjük el.

Magyar galamb Pekingben. Nem is olyan csodálatos ez ma már. A békének nemcsak a jelképe, de gondolata s közös akarása is bejárja, átfogja az egész világot.

A búcsúzásnál ismét az előbbi fölíratra esett a tekintetem: »Atomvillanytelepet vagy atombombát?« Hiroshima vagy Sztálinváros? Pusztulás-e vagy épülő boldog jövő? ... Éppen valamelyik iskola kisdíákjai érkeztek. Fürgeszemű, kíváncsi gyerekarccal törtek utat maguknak. Rájuk pillantottam s azután a feleségemre néztem, akivel együtt láttuk a kiállítást.

Fölöslegesnek tűnt minden további szó...